

РЕЦЕНЗИЯ

**на дисертационния труд
на Атанас Орлинов Борисов**

**на тема: „Трансгранични престъпления според
съвременното международно право“
за придобиване на образователна и научна степен
„доктор“**

**По професионално направление 03.06. Право
Международно право и международни отношения: 05.05.15**

Рецензент: проф. д.ю.н. Боян Станков

ВСУ „Черноризец Храбър“

Професионално направление: 03.06. „Право“

1. **Атанас Орлинов Борисов**, докторант на самостоятелна подготовка във Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“ е представил за защита пред научно жури дисертационен труд на тема *„Трансгранични престъпления според съвременното международно наказателно право“*. Научен ръководител *проф. д-р Емил Константинов*

Дисертацията, в обем от 220 страници е структурирана: Увод, *Глава първа: Историческо развитие на проблема за трансграничната престъпност*, *Глава втора: Понятие и видове трансгранични престъпления*; *Глава трета: Анализ на международните престъпления*; *Глава четвърта: Понятие и видове престъпления с международен елемент*; *Глава пета: Нови и ново измерение на трансгранични престъпления*; *Заключение*; *Приложение: Използвана литература*:

По темата на дисертацията са разработени две статии: „Трансграничният тероризъм като част от престъпленията с международен елемент, сп. „Международни отношения“, и втората - „Международните престъпления през два̀сет и първи век“, сп. „Геополитика и геостратегия“.

2. Докторантът *Атанас Орлинов Борисов* е роден през 1982 година в гр. София. Завършил е Първа частна английска гимназия „Уилям Шекспир“ в София и специалност право в СУ „Св. Климент Охридски. Работил е като стажант в адвокатска кантора, бил е хоноруван асистент в СУ „Св. Климент Охридски“ по Право на европейския съюз, Международно публично право и юрисконсулт в Дирекция „Правно нормативно обслужване“ на Столична община. Понастоящем е юрисконсулт в Дирекция „Продуктово развитие и методология“ на КТБ АД.

Атанас Орлинов Борисов е изпълнил изискванията по чл. 46 от Наредба №12 за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ и научна степен „доктор на науките“ в ВСУ „Черноризец Храбър“.

3. Дисертационният труд има за предмет на изследване актуален и значим за правната теория и практиката проблем - трансграничните престъпления според съвременното международно право.

Отчетено е, че през последните три десетилетия в резултат на глобализацията, престъпността придоби глобален характер на всеобхватно адаптивно устойчиво и значително организирано явление, в чиято структура се появяват нови и модифицират познати от миналото престъпления.

Международните обществени отношения станаха обект на засилено дестабилизиране - пряко увреждани или застрашени от деяния, някои от които с особена обществена опасност за световния правов ред, други, познати като класически за всички обществени системи престъпления, придобиха нови измерения, с което се затруднява реализирането на наказателната репресия в рамките на държавата, на чиято територия е извършено престъплението със средствата на вътрешното националното законодателство. Много от тези престъпления, с които се нарушава суверенитетът на най-малко две държави, придобиват застрашителни размери - тероризъм, трафикът на хора, прането на пари и други. С развитието на

високите технологии се увеличи обемът на престъпления, застрашаващи финансовата, икономическата и политическата стабилност на много държави.

Атанас Борисов е избрал за дисертационния си труд трудна за разработване тема, предвид на това че проблемите предмет на изследване в различни области на правото Международното публично право и международното наказателно право. Докторантът е съумял да спазва баланса като акцентът, с оглед на поставената цел, е върху международното публично право.

Избраният метод е правилен – сравнително – правният подход му позволява да разграничи проблемите с оглед на тяхната правна природа.

Предмет на изследване са *трансграничните престъпления* - основно понятие за дисертацията, което обединява всички престъпления по международното наказателно право съобразно българския НК: международни престъпления (всички престъпления по глава XIV НК - престъпления против мира и човечеството (чл. 407-419а НК) и всички останали престъпления които трайно или в конкретния случай включват в себе си международен елемент. В дисертацията понятието „трансгранично престъпление“ се утвърждава като родово на престъпленията от посочените две групи. Докторантът е използвал литературни източници, чиито автори имат различни виждания по основни проблеми. Това е позволило на автора да подходи добросъвестно и изгради собствената си теза.

3. Международното наказателно право е сравнително нов отрасъл на правната наука, чието интензивно развитие започва след Втората световна война. Формулирането и приемането на принципи и норми в действащото право, както и утвърждаването на понятиен апарат в една развиваща се наука, е труден процес. С дисертацията си А. Борисов прави опит да обогати понятията и то като извежда едно от тях за основно в международното право.

Докторантът дава свое определение на понятието „*трансгранично престъпление*“, заимствайки някои от задължителните елементи на законовото определение по чл. 9, ал. 1 НК. Водещ за

неговата дефиниция е териториалният принцип. *Lex loci* има традиционно важно значение за правото, а разширяването на международното наказателно право е свързано с принципа за екстериториалност, когато то престава да бъде главно екстрадиционно.

За дисертанта от значение е *държавната граница* (би трябвало да се добави и митническата граница). Тя всъщност е белег за национален суверенитет и всяко престъпление, преминаващо през границата или границите на държавите, придобива трансграничен характер.

Анализът е обвързан с международните актове, регламентиращи изследваните междудържавни отношения, без което е невъзможно да се решат формулираните в Увода задачи. Това прави проучването актуално и практически много полезно.

Заслужава особено внимание изследването на генеалогията на някои от най-тежките международни престъпления например *геноцида* - от поставянето на проблема през 1915 година във връзка с избиването на повече от един милион арменци от турските власти, до използването на термина геноцид и приемането през 1948 година от ООН на конвенцията за предотвратяване на престъплението геноцид и наказанията за него, т.е. след 33-годишен период и то след най-кръвопролитната война, водена от 1939 до 1945 г.

Така стои въпросът и с *агресията*, определяна като престъпление срещу международния мир (стр.70) проблем, който отдавна занимава държавниците и международно правниците но едва през 1974 г. с Резолюция 3313 (XXIX) Общото събрание на ООН дава определение на понятието.

Докторантът правилно посочва продължителните усилия на международната общност за разработването и приемането на универсални правни актове, които да отчитат националните особености и националните интереси на държавите от различните региони на света. Направен е кратък екскурз от древността до наши дни и се извежда основното за международното право - силните определят правилата. Така е на конгресите във Виена и Аахен след победата над Наполеон, след Първата световна война и най-вече след

Втората световна война. Принципите от двата военни трибунала проведени в (Нюрнберг) основно Токио, стават, принципи в съвременното международно право. Подчертана е ролята на Комисията по международно право на ООН и дейността на Икономическия и социален съвет на ООН.

Фактът, че ООН е създадена от страните победителки в световната война, има важно значение за тезата на дисертанта - той обвързва трансграничните престъпления с Римския Статут за Международен наказателен съд. Това е много добра идея и отваря поле за сериозни изследвания. Трябва да се има предвид системата от престъпления, които са под юрисдикцията на Международния наказателен съд, първият постоянно действащ международен съд след редицата трибунали, създадени *ad hoc* и предизвикващи юридически възражения. Предвидената в чл. 5, 6, 7 и 8 от Римския статут на Международния наказателен съд система от престъпления не е безспорна от правно-теоретична гледна точка. Не случайно в чл. 9 е предвидена възможност за тълкуване на елементите на престъпленията чл. 6 7 и 8. Изискването за справедлив процес е от изключителна важност за МНС.

Сложността на посочената система дава възможност на Атанас Борисов да прояви по-голямо творчество включително и да се правят изводи за изменения *de lege ferenda*.

Тук от значение е едно друго обстоятелство, някои от великите сили не са признали юрисдикцията на ММС, което отваря врати за евентуални бъдещи изменения с оглед на поведението на тези държави, особено що се отнася до военните престъпления (чл. 8).

В дисертацията са изследвани задълбочено определените като трансгранични високотехнологични престъпления: киберпрестъпления, трафик на хора с цел експлоатация, корупция, организирана престъпност, изпиране на пари, постмодерен тероризъм.

Атанас Борисов се чувства много по-свободен в проблематиката на международното публично право отколкото в международното наказателно право и той основателно се насочва към въпроси които имат значение за публичното право - *субекта* на престъпле-

нието и особено за отговорността на държавата. Докторантът е навлязъл в дълбочина на научния проблем.

„Необходим подход за повишаване ефективността на борбата със съвременните трансгранични престъпления“ (стр.193-196) представлява определен интерес с оглед на практическата насоченост на материала и възможността да се проследят възгледите на млад човек относно превенцията и контрола над престъпленията в международното право. Това са вижданията за изключване прилагането на двойни стандарти, ефективните средства за борба с трансграничните престъпления, премахването на бедността като криминогенен фактор, наказване на престъпниците, за тържеството на принципите и нормите на международното право.

Идеята, заложена в „Необходимия подход“, е вечна. Тя е изложена от Платон в „Държавата“ (стр. 366 - 412). „Идеалната държава“ се оказва утопия. Хилядолетия бедността е неунищожима. Ликвидирането на престъпността (по В.И.Ленин „Държавата и революцията“) се оказва най незащитената теза и сърцевина на критиката на западната криминология спрямо „марксистката криминология“.

Безспорен интерес представлява *проектът за Конвенция за сътрудничество в борбата срещу трансграничната престъпност*, дадена като приложение (стр. 211 - 220), доказателство за опита на докторанта да се върви по пътя на институционализирането на развитите в докторската теза идеи. Тръгва се със съзнанието, че идеите в международното право еволюират и ако не всички то някои от тях намират признание и развитие.

4. Представеният *автореферат* в обем от 31 страници отговаря на изискванията на чл. 52 ал. 3 т. 5 от Наредбата. Съдържанието е изцяло съобразено с дистанционния труд и правилно отразява неговите основни положения.

5. По дисертацията могат да се направят редица критични бележки:

Първо, излиза се извън основната линия „Международно публично право“ - международно наказателно право и се използва ос-

новната категория на криминологията *престъпността*, докато подходът е характерният за нормативните науки.

В криминологията вече е утвърдено (не само но и в международните правни актове) основното за нея понятие категория *транснационална престъпност* (*Политическата декларация и Глобалният план за действие срещу организираната транснационална престъпност от Неапол, 1994*). Конференцията е под егидата на ООН и в нея са взели участие представители на 138 страни-членки на световната организация. През 2000-ната година е приета *Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност* - Конвенцията от Палермо, в сила за България, от 2002 година.

Определянето на глобалната престъпността като *транснационална* не оказва влияние на наказателноправната наука - никъде терминът „*транснационална организирана престъпност*“ не се подменя с „*трансгранични престъпления*“ или „*транснационални престъпления*“. Винаги се е отчитала разликата между *престъпността като социално явление* и *престъплението като социален факт*. Следва се Хегеловата триада, която в криминологията се представя чрез „*престъпността*“ (общото) - „*видовете престъпност*“ (особеното) - *отделното „престъпление“* (единичното).

Ако това обстоятелство беше отчетено, струва ми се, нямаше да се върви по пътя на развитие на тезата за трансграничното престъпление и да се обосновава неправилността на понятието *транснационално престъпление*, каквото в науката няма.

Второ, делението на престъпленията на международни и с международен елемент представя всички престъпления, предмет на изучаване от международното наказателно право.

Терминът „*трансграничност*“ не покрива двете основни групи престъпления. Той изцяло е свързан с територията. В дисертацията са посочени примери на геноцид, извършен на територията на една единствена страна. Недопустимо е да има изключения, както например геноцидът в Камбоджа и др. Аналогично се поставя въпросът и при апартейда;

Трето, има сериозни различия в правните режими на международните престъпления и престъпленията с международен елемент. Първите попадат под юрисдикцията на Международния наказателен съд или на националния съд, вторите са изцяло от юрисдикцията на националния съд. По отношение на международните престъпления не тече давност, по отношение на престъпленията с международен елемент са приложими на общо основание правилата за давността и пр.;

Четвърто, различията между режимите на двете групи престъпления са също с оглед на наказателно отговорните лица. Към наказателна отговорност за международни престъпления се привличат лица, навършили 18-годишна възраст. Възрастта за наказателната отговорност за престъпления с международен елемент се определя от наказателния закон на всяка отделна страна. Наказателноотговорни са и непълнолетните, ако са разбирали своето и значението на деянието и са могли да ръководят постъпките си (изискване по чл.31, ал.2 НК).

Римският статут е установил долна възрастова граница за престъпленията от юрисдикцията на МНС – навършени 18 години.

Пето, без аргументи е изразеното становище, че международното наказателно право е международно публично право, най-малкото поради невъзможността да се обоснове инвазията, ако се приеме тезата на *Атанас Борисов*, на публичното право в наказателното право.

6. Отчитам сложността на проблематиката, предмет на дисертацията, както и различните, понякога напълно изключващи се становища в областта на международното наказателно право, още повече, че проблемите се увеличават и усложняват с развитието на МНП като самостоятелен клон на правната наука.

Похвално е, че млад юрист се е насочил към международното право, обвързвайки проблеми на публичното с наказателното право.

Оценката ми за дисертационния труд е положителна, **обогащават се съществуващи знания в правната наука с**

определена практическа насоченост. С дисертацията си **Атанас Борисов** убедително показва, че може да работи самостоятелно и да подхожда аналитично към съществуващи в науката становища.

Заключение:

Дисертационният труд на тема „*Трансгранични престъпления според съвременното международно право*“ отговоря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България, Правилника за неговото прилагане и Наредба №12 за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ и научна степен „доктор на науките“ на ВСУ „Черноризец Храбър“, с оглед на което, препоръчвам на *Атанас Орлинов Борисов* да се даде образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление: 03.06. Право, Международно право и международни отношения: 05.05.15.

Варна, 12.10.2016 г.

Рецензент:

Проф. д.ю.н. Боян Станков